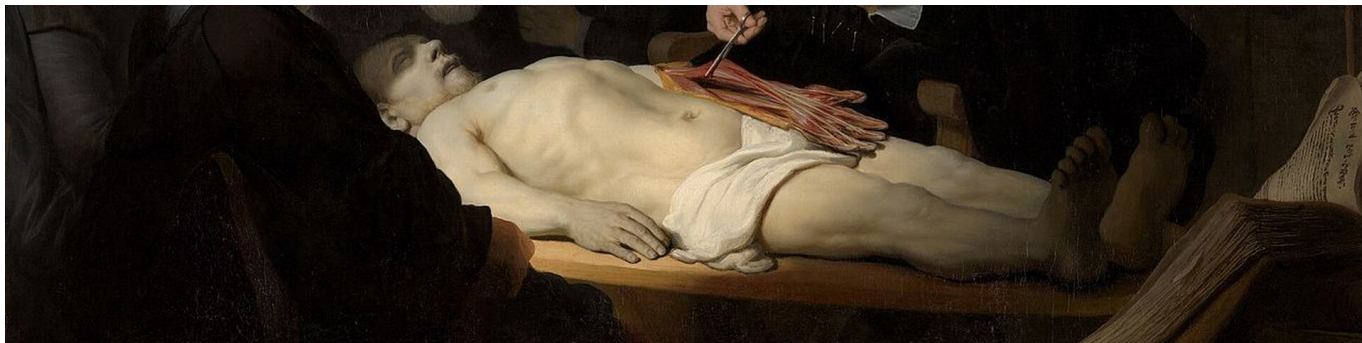

Rembrandt, *Lekcja anatomii doktora Tulpa* i Stanisław Grochowiak, *Lekcja anatomii (Rembrandta)*

- [Wprowadzenie](#)
- [Grafika interaktywna](#)
- [Schemat](#)
- [Zastanów się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Stanisław Grochowiak, *Lekcja anatomii (Rembrandta)*, [w:] tegoż, *Agresty*, Warszawa 1963.

Rembrandt, *Lekcja anatomii doktora Tulpa* i Stanisław Grochowiak, *Lekcja anatomii (Rembrandta)*

Rembrandt van Rijn, *Lekcja anatomii doktora Tulpa*, 1632

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

W tym materiale podejmiesz próbę analizy i interpretacji dzieła plastycznego: Rembrandt Harmenszoon van Rijn, *Lekcja anatomii doktora Tulpa* i odwołującego się do niego utworu literackiego: Stanisław Grochowiak, *Lekcja anatomii (Rembrandta)*.

Lekcja anatomii doktora Tulpa to obraz namalowany w 1632 roku. Powstał on na zamówienie chirurgów, m.in. Nicolaesa Tulpa, który był lekarzem oraz burmistrzem Amsterdamu. Dzieło przedstawia przeprowadzoną przez niego publiczną sekcję zwłok. Do dziś obraz jest inspiracją dla wielu artystów.

Twoje cele

- Dokonasz opisu obrazu Rembrandta Harmenszoon van Rijn *Lekcja anatomii doktora Tulpa*.
- Wskażesz środki poetyckiego wyrazu w wierszu Stanisława Grochowiaka *Lekcja anatomii (Rembrandta)* i określisz ich funkcje.
- Dokonasz interpretacji wiersza.
- Dokonasz wspólnej analizy dwóch dzieł: obrazu i utworu poetyckiego.

Konteksty

Polecenie 1

Zapoznaj się z kontekstami niezbędnymi do zrozumienia dzieła plastycznego

Rembrandt, *Autoportret*, 1637

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Rembrandt Harmenszoon van Rijn

(1606-1669) – holenderski malarz, rysownik, grafik. Urodził się w Lejdzie w rodzinie bogatego młynarza, uczył się malarstwa m.in. w Amsterdamie u cenionego artysty Pietera Lastmana, po powrocie do rodzinnego miasta otworzył własną pracownię. Malował wtedy obrazy o tematyce religijnej, „studia charakterów” i autoportrety. Aby zrobić karierę i osiągnąć wysoki status materialny, przeniósł się do Amsterdamu, gdzie zaczął tworzyć obrazy na zamówienie, głównie portrety. W tym czasie poślubił Saskię, kuzynkę swego protektora i mecenasa sztuki, Hendricka van Uylenburcha. Miłość do żony znalazła odzwierciedlenie w wielu obrazach, do których Saskia pozowała. Niestety życie prywatne Rembrandta nie ułożyło się

szczęśliwie, troje jego dzieci zmarło we wczesnym dzieciństwie, wkrótce także, w wieku 29 lat, odeszła żona. Malarz przeszedł załamanie psychiczne, które pogłębiły poważne kłopoty materialne (mimo zamówień Rembrandt miał długie, wydawał – głównie na swoją kolekcję sztuki – więcej niż zarabiał). Jego majątek został zlicytowany, a on sam musiał ogłosić bankructwo. Wspomagali go w tym czasie syn Tytus i konkubina Hendrickije. Niestety także ich śmierć musiał przeżyć Rembrandt. Zbigniew Herbert napisał o nim: „Rembrandt, jak chyba nikt inny, potrafił w swoim malarstwie dać głęboką wiedzę o człowieku, jego radościach i nędzy, wielkości i upadku. Nie malował przy tym scen alegorycznych, nie posługiwał się literackimi symbolami, a jeśli sięgał do Starego Testamentu, to nie po to, aby ukazać dramat człowieka, jaki zdarza się codziennie”.

Do najslawniejszych obrazów malarza, zaliczanych do arcydzieł malarstwa europejskiego należą: *Straż nocna*, *Saskia jako Flora*, *Powrót syna marnotrawnego* oraz malowane przez

całe życie autoportrety. W polskich zbiorach znajduje się m.in. *Krajobraz z miłosiernym Samarytaninem*, który można zobaczyć w krakowskim Muzeum Książąt Czartoryskich

Lekcja anatomii

Artysta otrzymał po raz drugi podobne zlecenie malując w roku 1656 obraz *Lekcja anatomii doktora Deymana*, na którym przedstawił następcę dr. Tulpa. Obraz nie zachował się w całości, został zniszczony w pożarze w 1723 roku.

Źródło: Amsterdam Museum, Amsterdam, domena publiczna.

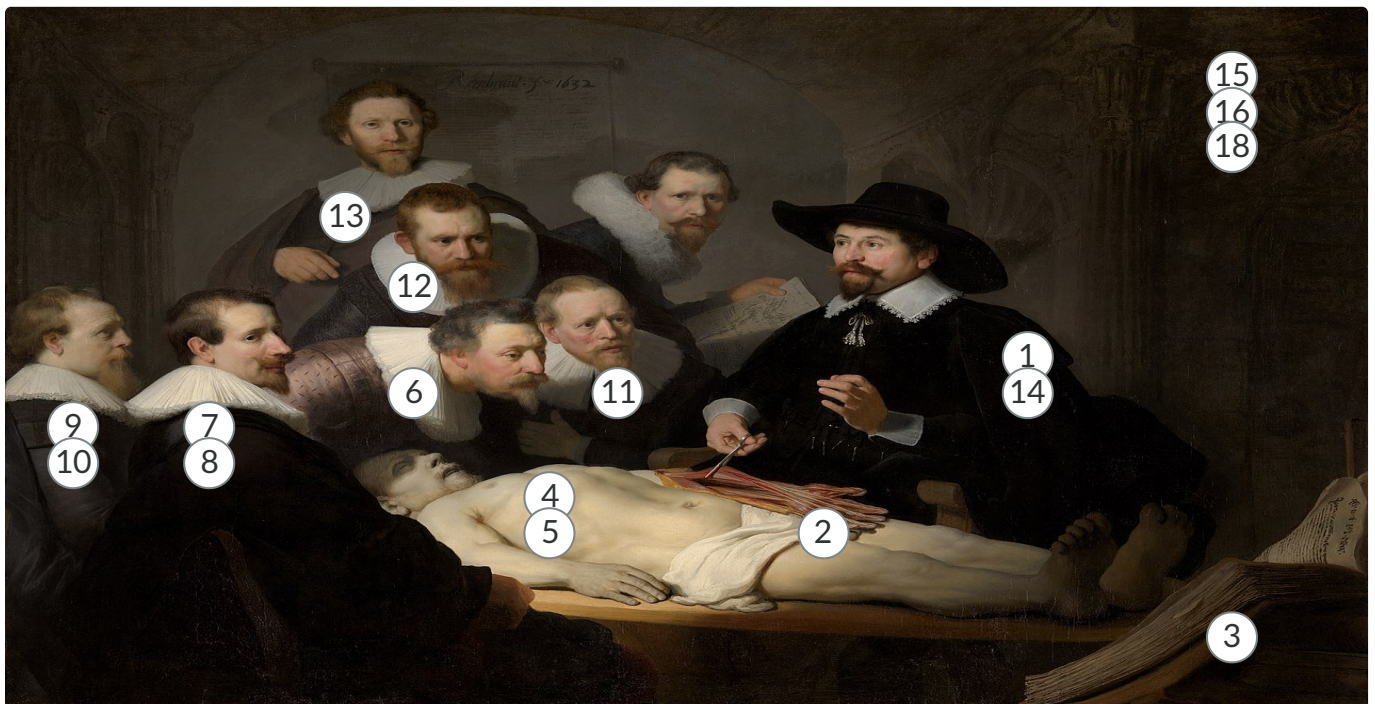
Obraz przedstawia jeden z pokazów, jakie były popularne w XVII w. W wielu ośrodkach naukowych Europy organizowano wtedy publiczne sekcje zwłok, którym mógł się przyglądać każdy zainteresowany. „Sekcje przebiegały wedle ściśle określonego rytuału barokowego widowiska i składały się z trzech części. Pierwszą stanowiła publiczna egzekucja skazańca, drugą – publiczna sekcja zwłok, trzecią – bankiet lekarzy. Opłaciwszy wstęp, można było obejrzeć preparowanie martwego ciała opatrzone komentarzem medyka. Celem wykładu było utwierdzenie widza w przekonaniu, że uczestniczy zarówno w wymierzaniu złoczyńcy dodatkowej kary pośmiertnej, jak i w odkrywaniu boskiego ładu organicznej materii i struktury ludzkiego ciała. Bardzo często anatomicznemu oglądowi poddawano zwłoki kobiet, co przyciągało do sali prosektorium tłumy ciekawskich”. (A. Biała, *Literatura i malarstwo. Korespondencja sztuk*, Bielsko-Biała 2009, s. 172).

Praca z dziełem plastycznym

Polecenie 2

Etap pierwszy: zapoznanie się z dziełem

- Uważnie obejrzyj reprodukcję obrazu (warto sięgnąć po kilka reprodukcji, aby upewnić się w kwestii kolorystyki pierwowzoru) lub jego oryginał, jeśli masz taką możliwość (znajduje się w Mauritshuis w Hadze); oglądaj z bliska lub z oddali, reprodukcję zaś w różnym świetle; poświęć na zapoznanie się z dziełem odpowiednią ilość czasu, nie spiesz się.
- „Podдай się” atmosferze dzieła, ulegnij jego urokowi, tylko w ten sposób doznasz wrażenia estetycznego; pamiętaj, aby wykonywanie ćwiczeń interpretacyjnych nie odebrało ci przyjemności oglądania obrazu.
- Zapisz imię i nazwisko autora, tytuł, czas powstania obrazu, technikę, epokę, prąd lub szkołę, jaką to dzieło reprezentuje.

1

Doktor Tulp

Główny „aktor” tej sceny, jego twarz wyraża spokój, inteligencję i pewność tego, co robi. Jego wzrok skierowany jest w przestrzeń (nie patrzy na trupa ani na żadnego z mężczyzn), co tworzy wrażenie, jakby był on (przez chwilę?) nieobecny.

2

Rozcięta ręka została skopiowana z wydanego w roku 1627 traktatu o anatomii.

3

Otwarta księga pełni głównie rolę kompozycyjną – wyznacza linię diagonalną (przekątną), która przełamuje statykę kompozycji.

4

Zwłoki

Ułożone na stole zwłoki, poddawane sekcji, nagie, okryte tylko kawałkiem materiału, pokazane w pewnym skrócie perspektywicznym, oświetlone (poza łydkami i stopami) intensywnym światłem, są najjaśniejszym punktem obrazu; razem z doktorem Tulpem tworzą pewną zamkniętą całość kompozycyjną.

5

Zwłoki

ciało Adriaana Adriaansza znanego jako Aris Kindt – zbrodniarza oskarżonego m.in. o rozbój i morderstwo; został stracony dzień przed sekcją zwłok.

6

Mężczyzna nachylający się nad zwłokami stoi najbliżej stołu sekcyjnego, z ciekawością wpatruje się w preparowane ramię trupa.

7

Mężczyzna pokazany z profilu, stojący blisko stołu, ale nienachylający się nad nim, patrzy na otwartą księgę.

8

Mężczyźni towarzyszący doktorowi Tulpowi to członkowie cechu lekarzy, zleceniodawcy obrazu.

Stroje

- mężczyźni mają na sobie stroje typowe dla niderlandzkiego mieszczaństwa XVII w.
- lekarze towarzyszący w sekcji noszą czarne ubrania ozdobione kryzami (to pozostałość mody hiszpańskiej)
- doktor Tulp jest ubrany modniej: biały kołnierz, obszyty koronką i tworzące z nim całość mankiety to strój, w którym nie ma już wpływów hiszpańskich (renesansowych).

10

Mężczyzna ukazany z profilu, wpatrzony w twarz doktora Tulpa.

11

Mężczyzna stojący nachylony nad zwłokami, lewą ręką obejmuje swoje prawe ramię, wnikliwie i z przejęciem wpatruje się w doktora Tulpa.

12

Mężczyzna wpatrujący się z uwagą, ale i pewnym zażenowaniem, strachem lub niesmakiem na zwłoki i ręce doktora Tulpa.

13

Mężczyzna stojący w postawie wyprostowanej en face, widoczna jest jego prawa ręka, spojrzenie utkwione w jakimś punkcie przed nim na ścianie.

14

Doktor Tulp

Urodził się jako Claes Pieterszoon (1593-1674), nazwisko Nicolaas Tulp (tulipan) przyjął w 1617 r. – holenderski lekarz o międzynarodowej sławie. Cieszył się opinią najwybitniejszego znawcy anatomii, pod jego kierunkiem zbudowano Theatrum Anatomicum, gdzie w 1631 i 1632 r. wygłosił swoje pierwsze publiczne wykłady. Opisał chorobę beri-beri, a także schorzenie jelita grubego nazwane od jego nazwiska valvulae Tulpae. Był człowiekiem o szerokich horyzontach, pełnił funkcję burmistrza Amsterdamu, kolekcjonował ilustracje naukowe, opisał ceremonię picia herbaty.

15

Kolorystyka

Monochromatyczna: utrzymana w brązach, odcieniach żółci, złota, bieli i czerni.

16

Kompozycja

- zrównowazona
- centralna
- zamknięta
- z dominantą kompozycyjną
- skomplikowana.

17

Symbole

Nie ma tu „klasycznych” postaci czy przedmiotów symbolicznych, pewną zagadką może być jednak otwarta księga. Czy jest to uczona rozprawa z dziedziny anatomii? Czy księga zawiera mądrość? Z tym ostatnim znaczeniem może korespondować gest, w jakim uniesiona jest lewa ręka doktora Tulpa. Czy nie przypomina on gestu Boga stwarzającego świat?

18

Światło i cień

- silne kontrasty walorowe
- źródło światła trudne do ustalenia
- za pomocą światła artysta w mistrzowski sposób wydobywa postaci (zwłoki, trzech mężczyzn) i detale (twarz i ręce Tulpa)

Rembrandt van Rijn, *Lekcja anatomii doktora Tulpa*, 1632

Źródło: Wikimedia Commons, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Polecenie 3

Etap drugi: zrozumienie treści

- Zanotuj odpowiedzi na pytania: jak rozumiesz ten obraz? Jak oddziałuje on na ciebie?
- Zapisz swoje pierwsze rozumienie, wstępną(e) hipotezę(y) interpretacyjną(e).
- Które elementy dzieła wydają ci się najważniejsze, dominujące?
- Wyjaśnij, co jest tematem obrazu.
- Jaki rodzaj malarstwa reprezentuje dzieło Rembrandta?

Polecenie 4

Etap trzeci i czwarty: analiza i interpretacja

- Zbadaj stronę formalną obrazu (malarskie środki wyrazu).
- Zaznacz wszelkie oryginalne elementy, nazwij je i skomentuj.

Słownik

antyestetyka

pogląd w sztuce i literaturze przeciwstawiający się estetyzmowi

chiaroscuro

(wł. *jasny/ciemny*) – termin używany na określenie światłocienia, czyli malowania światła w cieniu, co pozwala ujawnić kształty nawet bardzo ciemnych przedmiotów; jednym z największych mistrzów tej techniki był Rembrandt.

ekfrazja

(gr. *ékphrasis* – dokładny opis) w literaturze pięknej artystyczny opis dzieła sztuki

estetyka

(gr. *aisthetikos* – odczuwający) dyscyplina filozoficzna zajmująca się nauką o pięknie

Konteksty

Stanisław Grochowiak (1934-1976) – poeta, dramatopisarz, prozaik i publicysta. Jego pierwszy zbiór wierszy – *Ballada rycerska* – ukazał się w przełomowym dla polskiej poezji roku 1956, kiedy to pojawiły się tzw. późne debiuty (także Herberta i Białoszewskiego) – pisarzy, którzy głównie z przyczyn politycznych nie mieli wcześniej szansy zaprezentować się szerszej publiczności.

Twórczość Grochowiaka od początku charakteryzowała się groteską i **antyestetyką**, fascynacja brzydotą występowała w niej obok silnych inspiracji kulturowych – odwołań do poezji baroku, średniowiecza, modernizmu i malarstwa.

Uważa się go za reprezentanta turpizmu. Jerzy Kwiatkowski napisał: „Należał do poetów wirtuozów. Rozporządzając własną, natychmiast rozpoznawalną tonacją (...) wędrował po poetykach, stylach i gatunkach, w każdym z nich pozostając sobą, każdy wzbogacając i udziwniając (...). Był poetą rozsmakowanym w kulturze. Ileż aluzji literackich w jego dziele od Galla Anonima i pieśni *Dusza z ciała wyleciała* począwszy. Ileż inspiracji malarskich. Pławił się w tradycji, ale – znów – każdy barok, każdego Norwida czy Gierzyńskiego przerabiał do niepoznania na Grochowiaka”. Spośród jego zbiorów poetyckich na uwagę zasługują: *Menuet z pogrzebaczem* (1958), *Rozbieranie do snu* (1959), *Polowanie na cietrzewie* (1972).

Turpizm (łac. *turpis* – brzydki) – kategoria estetyczna charakteryzująca jeden z nurtów polskiej poezji lat 50. i 60. XX w. Termin został wprowadzony przez jej krytyka Juliana Przybosa w *Odzie do turpistów*. Poezja turpistów przedstawiała brzydotę świata, skupiała się na obrazach śmierci i rozkładu, opisywała zdeformowany świat, była wymierzona przeciw tradycyjnemu gustowi i klasycznym kanonom piękna. Zakładała, że przedstawianie wszystkich aspektów rzeczywistości, a więc także brzydoty, jest bliższe prawdy.

W jednym z wierszy Grochowiaka zostało to ujęte w następujących słowach:

„Wolę brzydotę
Jest bliżej krwiobiegu.”

Stanisław Grochowiak

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Praca z utworem poetyckim

Polecenie 1

Etapi pierwszy: zapoznanie się z wierszem

- Kilkakrotnie przeczytaj tekst (w przypadku utworów poetyckich zaleca się czytanie na głos, bowiem tylko przy takiej lekturze możliwe jest poznanie strony brzmieniowej wiersza – rytmu, rymu).
- „Podдай się” atmosferze wiersza, wsłuchaj się w brzmienie, odkryj jego niepowtarzalność, tylko w ten sposób doznasz wrażenia estetycznego; pamiętaj, aby wykonywanie ćwiczeń interpretacyjnych nie odebrało ci przyjemności czytania.
- Zapisz imię i nazwisko autora, tytuł, czas powstania dzieła.

Stanisław Grochowiak

Lekcja anatomii (Rembrandta)

1 Panowie człowiek ten

2 Ozdobny barwą rzeczy

3 Dostojny niby owoc odjęty delikatnie

Uprzejmie

4 Poda wam

Świecenie swego wnętrza

Więc wpierw odrzucmy to

Co napęczniało na nim

Niech pan z prawicy

Zechce

Łagodnie zsupłać maskę

Ta maska jest jedwabna

Panowie spojrzą

Śmielej

Za miesiąc dwa lub rok

Stwardniałaby na kamień

Kto z panów ją obmyje

Najlepiej płukać octem

A pocałunki zdjąć

Ligniną

Jałowioną

6

Panowie Siatka krzywd

Obleka nawet stopy

Panowie spojrzą

Śmielej

Grubości pajęczyny

O

Proszę ją nawijać bez trwogi Nie zerwiemy

Odważnie

Pan z prawicy

Niech cofa się stopniowo

Ten zabieg znany panom

Zapewne z prac domowych

Przy welny nawijaniu

Panowie

Nic ponadto

I pora już spóźniona

Zapada zmierzch

Jest szaro

Za chwilę śnieg upadnie

Źródło: Stanisław Grochowiak, *Lekcja anatomii (Rembrandta)*, [w:] tegoż, *Agresty*, Warszawa 1963.

Tytuł:

odsyła do obrazu Rembrandta, parafrazując jego tytuł oraz przywołując nazwisko malarza.

2

Powtarzające się zwroty skierowane do słuchaczy:

- budują sytuację liryczną;
- to słowa Tulpa skierowane do uczestników sekcji, zachęcające ich do aktywnego udziału w wykładzie.

3

Porównanie:

- wchodzi w skład metafory, kształtuje ją.

4

Zastosowanie liczby mnogiej:

- podkreśla sytuację liryczną, obecność obserwatorów sekcji.

5

Pytanie retoryczne:

- dowodzi, że mamy tu do czynienia z monologiem naśladującym dialog (soliloquium).

6

Dwukrotne użycie wielkich liter w środku wersu:

- podkreśla słowa: „Siatka”, „Nie zerwiemy”.

7

Rodzaj wiersza:

- wolny, zbudowany z ośmiu strofoid;
- brak znaków interpunkcyjnych;
- używanie wielkich liter.

8

Rodzaj liryki:

- liryka pośrednia, liryka maski; wiersz został skonstruowany jako wypowiedź postaci;
- domyślamy się, że jest nią doktor Tulp;
- to monolog – wykład, który lekarz kieruje do osób towarzyszących mu podczas sekcji zwłok.

9

Duża liczba przysłówków:

- te, które odnoszą się do martwego człowieka, są „łagodne” („delikatnie”, „uprzejmie”, „łagodnie”);
- te skierowane do uczestników sekcji mają ich zachęcić do działania („śmielej”, „odważnie”).

Polecenie 2

Etap drugi: zrozumienie treści

- Zanotuj odpowiedź na pytania: jak rozumiesz ten tekst? Jak oddziałuje on na ciebie?
- Zapisz swoje pierwsze rozumienie wiersza, wstępną(e) hipotezę(y) interpretacyjną(e).
- Zaznacz ważne, kluczowe fragmenty, słowa.
- Wyjaśnij, co jest tematem wiersza.

Polecenie 3

Etap trzeci i czwarty: analiza i interpretacja

- Zbadaj stronę formalną tekstu (wszystkie środki poetyckie).
- Zaznacz wszelkie osobliwości, nazwij je i skomentuj.

Zastanów się

Dokonaj analizy porównawczej dzieła plastycznego i utworu literackiego. Zapoznaj się z poleceniami i śledź poszczególne etapy służące porównaniu.

Polecenie 1

Etap pierwszy: znajdowanie podobieństw

- Zastanów się, co łączy obraz Rembrandta i wiersz Grochowiaka?
- Znajdź i zapisz wszystkie punkty wspólne między tymi dziełami.
- Czy wiersz jest opisem obrazu?
- Czy nazwałbyś go ekfrazą, czy raczej poetycką interpretacją dzieła malarskiego?
- Które elementy dzieła plastycznego znalazły swoje odzwierciedlenie w wierszu Grochowiaka?

Fragmenty wiersza, które odnoszą się do elementów obrazu

Stanisław Grochowiak <i>Lekcja anatomii (Rembrandta)</i>	Rembrandt Harmenszoon van Rijn <i>Lekcja anatomii doktora Tulpa</i> lub <i>Lekcja anatomii dra Nicolasa Tulpa</i>
- tytuł – <i>Lekcja anatomii (Rembrandta)</i> – jest parafrazą tytułu obrazu, powstałą z połączenia tytułu płótna i nazwiska malarza	- tytuł znany w podwójnym brzmieniu <i>Lekcja anatomii doktora Tulpa</i> lub <i>Lekcja anatomii dra Nicolasa Tulpa</i>
- „człowiek ten/ (...) Dostojny niby owoc odjęty delikatnie/ Uprzejmie/Poda wam/Świecenie swego wnętrza” i „odrzućmy to/Co napęczyło na nim”	- zmarły człowiek leżący na stole, z rozkrojoną lewą ręką
- „Panowie”, „Niech pan z prawicy”, „Panowie spojrzą”, „Kto z panów”, „Pan z prawicy”	- siedmiu lekarzy towarzyszących doktorowi Tulpowi
- „Świecenie swego wnętrza	- jasne światło na martwym ciele
- „pora już spóźniona/Zapada zmierzch/Jest szaro”	- monochromatyczna i stonowana kolorystyka obrazu
- konstrukcja wiersza jako monolog lekarza przeprowadzającego sekcję	- postać doktora Tulpa, wygłaszanie wykładu (gest jego lewej ręki)

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o.

Źródło: licencja: CC BY-SA 3.0.

Polecenie 2

Etap drugi: przekład z języka malarskiego na poezję

- Czy i w jaki sposób Grochowiak opisuje obraz?

Polecenie 3

Etap trzeci: problematyka nadana przez poetę

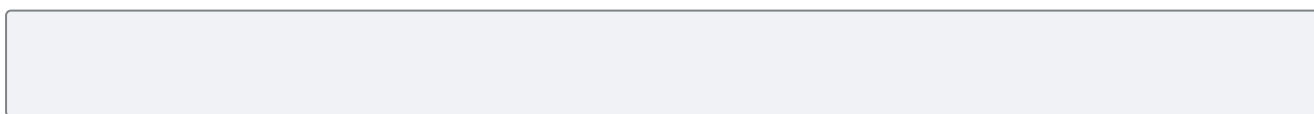
- Czy Grochowiak wniósł tu jakąś inną, własną problematykę? Jeśli tak, to czy jest ona bezpośrednio związana z obrazem?
- Zastanów się (choć będzie to tylko spekulacja), co mogło być powodem napisania tego wiersza?
Odpowiadając na to pytanie, weź pod uwagę czas powstania obu dzieł

Lekcja anatomii (Rembrandta) nie jest klasyczną ekfrazą, choć może lepiej byłoby powiedzieć, że jest nie tylko ekfrazą. Za ekfrazą przemawia fakt, że znajdują się tu elementy opisu obrazu: odwołanie do postaci przedstawionych na płótnie, sekcji zwłok, odniesienie do kolorystyki i światłocienia. Opis płótna współistnieje z refleksjami poety. W dziele Rembrandta współczesny artysta odnajduje treści i inspiracje dla własnych refleksji na temat poznania człowieka, istoty człowieczeństwa.

Polecenie 4

Etap czwarty: relacja między wierszem a obrazem

- W jaki sposób dzieła te korespondują ze sobą?
- Czy możliwa jest interpretacja wiersza bez znajomości obrazu?
- Czy wiersz zachował swoją „autonomię poetycką” (jest samodzielnym i wartościowym dziełem sztuki, które może istnieć niezależnie od obrazu)?

Wiersz zachowuje autonomię artystyczną. Jego interpretacja bez znajomości obrazu jest jednak znacznie utrudniona. Nie znając płótna, czytelnik może mieć trudność w zrozumieniu dzieła poetyckiego.

Polecenie 5

Etap piąty: podsumowanie i ocena

Ten etap interpretacji ma zawierać twoje osobiste sądy i wrażenia. Na podane poniżej przykładowe pytania musisz odpowiedzieć samodzielnie.

- Czy poetycka wizja zainspirowana dziełem holenderskiego malarza okazała się w udana?
- Czy wiersz pozwolił ci ujrzeć w „nowym świetle” obraz Rembrandta?
- Czy uruchomił twoją wyobraźnię?
- Czy sposób odczytania sztuki Rembrandta przez poetę jest ci bliski?
- Czy obraz i wiersz powiedziały o człowieku coś nowego, interesującego?
- Które dzieło jest ci bliższe? Dlaczego?

Dla nauczyciela

Autor: Anna Grabarczyk

Przedmiot: Język polski

Temat: Rembrandt, *Lekcja anatomii doktora Tulpa* i Stanisław Grochowiak, *Lekcja anatomii (Rembrandta)*

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

2) rozpoznaje konwencje literackie i określa ich cechy w utworach (fantastyczną, symboliczną, mimetyczną, realistyczną, naturalistyczną, groteskową);

4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

13) porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach, określa cechy wspólne i różne;

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

2) analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację;

6) odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki;

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

Zakres rozszerzony

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

1) odczytuje tekst w jego warstwie semantycznej i semiotycznej;

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

4) porównuje teksty kultury, uwzględniając różnorodne konteksty;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele lekcji. Uczeń:

- opisuje obrazu Rembrandta Harmenszoon van Rijn *Lekcja anatomii doktora Tulpa*;
- wskazuje środki poetyckiego wyrazu w wierszu Stanisława Grochowiaka *Lekcja anatomii (Rembrandta)* i określa ich funkcje;
- dokonuje interpretacji wiersza;
- dokonuje wspólnej analizy dwóch dzieł: obrazu i utworu poetyckiego.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel poleca uczniom, by przed lekcją obejrzelili obraz Rembrandta oraz przeczytali wiersz Stanisława Grochowiaka.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel prezentuje uczniom „Wprowadzenie” do materiału oraz cele. Zapisuje temat na tablicy. Informuje uczniów, że lekcja będzie poświęcona na pracę z dziełami Rembrandta i Grochowiaka, a forma tej pracy – w parach i całego zespołu klasowego.

Faza realizacyjna:

1. Praca z multimediami:

Uczniowie zapoznają się z kontekstami potrzebnymi do zrozumienia dzieła

plastycznego. Formułują notatkę. Następnie wykonują polecenia zamieszczone w sekcji „Grafika interaktywna”.

2. Jeśli wystarczy czasu na lekcji nauczyciel proponuje uczniom zapoznanie się z artykułem:
<https://culture.pl/pl/dzielo/tadeusz-kantor-lekcja-anatomii-wedle-rembrandta>
Uczniowie zauważają w ten sposób, że dane dzieła nadal inspirują współczesnych twórców.
3. Uczniowie zapoznają się z informacjami na temat Stanisława Grochowiaka. Chętna osoba wyjaśnia, czym jest turpizm. Następnie uczniowie w parach analizują część „Schemat” – Praca z utworem poetyckim.

Faza podsumowująca:

1. W fazie podsumowującej nauczyciel pyta uczniów o ich wątpliwości i pytania, które pojawiły się podczas pracy z obrazem i wierszem.
2. Nauczyciel wraz z uczniami wspólnie analizują część „Zastanów się” i rozwiązują zamieszczone tam polecenia.

Praca domowa:

1. W ramach pracy domowej uczniowie wykonują polecenia z sekcji „Schemat”.

Materiały pomocnicze:

- <https://culture.pl/pl/dzielo/tadeusz-kantor-lekcja-anatomii-wedle-rembrandta>
- *Jak przygotować i napisać interpretację? Poradnik*, dostępny na stronie: cke.gov.pl.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą przed lekcją zapoznać się z multimediami z sekcji „Schemat”, aby aktywnie uczestniczyć w zajęciach i pogłębiać swoją wiedzę.